

Ansvar på arabisk

HEDDER INDFLYDELSE

Det er aldrig samfundets skyld, når indvandrerdrengene laver ballade. Det er forældrenes ansvar, lyder samfundets dom. Men forældreansvar forudsætter indflydelse – og det har etniske minoritetsforældre ikke meget af. To forskere beretter om en problemstilling, der er blevet etnificeret.

Af Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

* Vi kender de sædvanlige billeder og beretninger fra de belastede kvarterer: Unge anden- og tredjegerationsindvandrere løber rundt i gaderne og laver ballade. Skraldespande, biler og børnehaver sættes i brand. Kriminaliteten hænger, og de offentlige myndigheder tør ikke komme ind i områderne.

Dækkende beskrivelse af realiteterne eller ej, så har det rejst spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for de unges uroligheder. I forbindelse med gadeurolighederne i 2008 gav daværende statsminister, Anders Fogh Rasmussen, et klart svar: "Nu må man stoppe den sang om, at det er samfundets skyld. Det er de unge og deres forældres ansvar."

Så var ansvaret placeret. Urolighederne skyldtes, at forældrene ikke havde styr på deres børn, ikke støttede op om deres skolegang og sørgede for, at de var i uddannelse eller i arbejde. Forældrene levede kort sagt ikke op til deres ansvar, og siden har der været lanceret flere lovforslag, der skulle få de etniske minoritetsforældre, særligt forældre med arabisk baggrund, til at leve op til det ansvar.

Lærernes domæne

Asterisk har spurgt to forskere, Laid Bouakaz, ph.d. og lektor i pædagogik ved Malmö Högskola og Line Lerche Mørck, ph.d. og lektor ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet, hvad det er for en virkelighed, der ligger bag det store fokus på etniske minoritetsforældres ansvar, og om forældres ansvar betyder det samme på arabisk som på dansk.

Laid Bouakaz er født og opvokset i Algeriet. Han kom til Sverige i starten af halvfemserne, har arbejdet som lærer og skoleleder i Sverige og forsker nu bl.a. i etniske minoritetsforældres engagement i skolen. På spørgsmålet, om forældres ansvar betyder det samme på arabisk som på dansk og svensk, er hans korte svar nej.

Med udgangspunkt i sit eget forskningsfelt fortæller han, hvordan forældre med arabisk baggrund for eksempel har en anden opfattelse af deres ansvar for deres børns skolegang end den opfattelse, der er gældende i både det svenske og det danske skolesystem.

"Forældrene betragter skolen som lærernes ansvar. De har stor tiltro til skolen og lærerne som professionelle autoriteter og mener ikke, det er noget, man som forældre bør blande sig i. Det er en grundlæggende opfattelse, de har med sig i bagagen, og er ikke udtryk for, at de ikke går op i deres børns skolegang."

Laid Bouakaz forklarer videre, at det er svært for forældrene at leve op til det efterlyste ansvar og involvere sig i skolen. For selvom forældrene gerne vil, er det meget svært at gennemskue, hvad det egentlig er, skolen forventer, og ofte bliver det kun til nogle enkelte forsøg, inden forældrene igen trækker følehornene til sig. Derfor mener Laid Bouakaz heller ikke, at man kun skal rette det kritiske skyts imod forældrene.

"For hvad gør skolen selv for at involvere forældrene? Stort set ingenting. Det forventes bare, at forældrene uden videre involverer sig. Men det kan de ikke. Mange af dem kan ikke sproget særligt godt, ved ikke noget om, hvad der

FOTO: POLFOTO

foregår i skolen, og føler ikke, at deres tilstedeværelse gør nogen forskel, fordi de ikke bliver inddraget i de ting, der foregår. Det gør dem usikre over for lærerne og de andre forældre, og så ender det ofte med, at de sidder og gemmer sig uden at sige noget. Skolen er nødt til selv at komme på banen og komme forældrene i møde, hvis man vil have dem til at tage et medansvar.”

Et skib uden kaptajn

Laid Bouakaz fortæller, hvordan flere af de forældre, han har interviewet i forbindelse med sin forskning, ligefrem kan føle, at skolen og andre offentlige myndigheder er imod dem.

”De føler, at skolen og myndighederne stiller spørgsmålstegn ved deres evner til at opdrage og tage sig af deres egne børn. Den mistænksomhed opfanger børnene, og det er med til at underminere forældrenes autoritet og skabe splittelse mellem forældrene og deres børn,” siger Laid Bouakaz og fortæller, hvordan børn for eksempel bruger loven, der forbyder fysisk afstraffelse af børn, imod deres forældre og kan finde på at true med at melde dem til myndighederne, når forældrene forsøger at sætte sig igennem over for børnene.

”Derfor unnlader mange forældre at tage kampen med børnene. De er bange for, at myndighederne banker på døren dagen efter, og føler, de mangler opdragelsesredskaber. Det får mange forældre, særligt fædre, til at give op og resignere. Ikke fordi de er ligeglade, men fordi de er fortvivlede. Som Abdou, en af de fædre, jeg har talt med, udtrykker det: ’Mit hjem er som et skib uden kaptajn.’”

For Laid Bouakaz er det indlysende, at forældrenes autoritet skal genetableres.

”Det første skridt i den udvikling er, at de sociale autoriteter og forældrene kommer til at udgøre en enhed og tale med samme stemme over for børnene. Det hænger ikke sammen, når børnene hører forskellige ting derhjemme, i skolen og på gaden. Det forvirrer dem, og de taber respekten for deres forældre. Men det betyder også, at forældrene må lære at gøre sig gældende med nye midler og nye opdragelsesmetoder.”

Skolen skal inddrage forældrene

Line Lerche Mørck er helt på linje med Laid Bouakaz, når det kommer til behovet for, at myndighederne i højere grad inddrager forældrene. Hun har længe forsket i marginaliserede unge og de tiltag, der gøres for at hjælpe dem og deres familier tilbage på rette spor. Hendes dom over tiltagene er ikke opløftende.

”Hvis vi vil tale om forældreansvar, må vi også organisere vores tiltag, så forældrene har mulighed for at tage et medansvar. Det er sjældent tilfældet i dag, hvor forældrene ofte holdes uden for indflydelse,” siger Line Lerche Mørck og fortsætter:

”Det er mange steder kun de professionelle: socialrådgiveren, psykologen, læreren og hvem der ellers er involveret, der sidder og diskuterer, hvad der er bedst for de udsatte børn, unge og deres familier. Forældrene er ikke inde over, men skal bare underskrive samtykkeerklæringen, der giver de professionelle lov til at drøfte den unges situation, og ▶

efterfølgende får de så at vide, hvad der skal ske. På den måde giver det jo ingen mening at tale om forældreansvar.”

Som et konkret eksempel på en mere konstruktiv måde at inddrage forældrene på peger Line Lerche Mørck på et projekt i Aarhus, som hun forskede i som del af udviklingsprojektet Hånd om Alle Børn.

”Her arrangerede man netværksmøder, som forældrene altid var inviteret med til på linje med de professionelle. Princippet i den tilgang er, at møderne afholdes et sted, fx ungdomsklubben, som den unge og familien kender og føler sig tryk ved. Man tager udgangspunkt i den unges netværk og de personer, der betyder noget for vedkommende. Det betød, at der til nogle af møderne sad både den unges forældre og en onkel, en svoger og måske fodboldtræneren og drøftede den unges situation sammen med den lokale politibetjent, skolepsykolog og en lærer. På den måde inddrager man forældrene og giver dem mulighed for at bringe deres ressourcer i spil.”

Problemforskydning

Ansvar og indflydelse hænger sammen. Man kan ikke meningsfuldt siges at være ansvarlig for noget, man ikke har indflydelse på. Der er med andre ord grænser for, hvad man kan gøres ansvarlig for. Men hvor går den grænse, når vi taler forældres ansvar? Spørger man Line Lerche Mørck, er det nok uklart, præcist hvor grænsen går, men klart, at den er overskredet.

”Når politikerne i deres retorik og med deres lovforslag alene gør det til et spørgsmål om forældrenes ansvar, er der tale om en problemforskydning, for problemerne hænger snævert sammen med en række forhold, som forældrene ikke har nogen indflydelse på,” siger Line Lerche Mørck og nævner som eksempel, hvordan forældre kritiseres for at lade deres unge hænge på gaden uden noget at tage sig til.

”Men hvor skulle de ellers være?” spørger Line Lerche Mørck retorisk og fortsætter: ”Det lyder nogle gange, som om man mener, at forældrene burde holde de unge inden døre det meste af tiden. Men for det første har de forældre, vi taler om, meget små lejligheder, der ikke levner meget plads til de unge – og det er helt udelukket, at de kan have deres

venner på besøg. Derfor er de ofte henvist til gaden. For det andet kender jeg ikke mange seksten-syttenaarige, der synes, at det er særlig interessant at sidde hjemme i sofaen med mor og far. Derfor skal der være noget, som de unge kan tage sig til uden for hjemmets fire vægge, og det kan forældrene alene altså ikke sørge for, at der er.”

Line Lerche Mørck peger på vigtigheden af, at der er væresteder, uddannelsesmuligheder, praktikpladser og arbejde til de unge, så de har noget meningsfuldt at tage sig til.

”Ligesom forældrene ikke kan fremtrylle en større lejlighed, kan de heller ikke fremtrylle et job eller en plads på en uddannelse til de unge. Og et af de helt store problemer, det store frafald på uddannelserne blandt marginaliserede unge, har forældrene også meget begrænsede muligheder for at gøre noget ved. Her har politikere og andre aktører et stort medansvar, men i stedet for at stå ved det, fastlåser de forældrene i en umulig situation,” siger hun og giver et aktuelt eksempel:

”Det er netop besluttet, at der skal spares på produktions-skolerne til næste år, og det kommer til at betyde, at der vil være ca. 1.500 færre pladser. Allerede i år var der mange hundrede på venteliste alene i København. Samtidig træder der pr. 1. januar en ny lov i kraft, der betyder, at unge mennesker højst må gå fem dage uden at være i uddannelse. Ellers trækker man i familiernes børneydelser. På den måde straffer man forældrene og gør dem ansvarlige for, at de unge ikke er under uddannelse, samtidig med at uddannelsespladserne ikke findes.”

Etnificering af forældreansvaret

Line Lerche Mørck mener, der er sket en stramning i retorikken om forældrenes ansvar for de marginaliserede unge.

”Vi gør familierne ansvarlige i betydningen skyldige og straffer med sanktioner, der rammer familiernes i forvejen pressede økonomi. Eller vi smider hele familier ud af boligelskaberne. Det er ikke, fordi jeg nødvendigvis er imod sanktioner. Det kan der i visse tilfælde godt være brug for, men de skal tænkes pædagogisk, og det er de her sanktioner ikke. De forværrer kun familiernes situation og skaber flere problemer.”

”Nu må man stoppe den sang om, at det er samfundets skyld. Det er de unge og deres forældres ansvar.”

Men hvorfor denne stramning – og hvorfor sådanne sanktioner, hvis de virkelig forværrer familiernes situation? Ifølge Line Lerche Mørck hænger det sammen med, at der er sket en 'etnificering' af diskussionen af forældrenes ansvar og de marginaliserede unge. Dvs., at problemerne primært tænkes som etniske og kulturelle problemer.

"For det første synes det at være mere legitimt at tage hårdere midler i brug, når det drejer sig om de sorthårede. For det andet 'skygger' etnificeringen for andre forståelser af problemstillingen. For mig at se handler det her langt mere om fattigdom, arbejdsløshed og mangel på uddannelse, end det handler om etnicitet. Hvis vi betragtede det som et fattigdomsproblem, tror jeg ikke, vi ville indføre sanktioner, der øger fattigdommen for at løse problemerne."

Laid Bouakaz mener heller ikke, det er en etnisk problemstilling, men et klasseproblem, og han ser paralleller mellem den nuværende situation og den, der udspillede sig i 30'ernes og 40'ernes Sverige omkring arbejderklassens forældre- og børneopdragelse.

"Dengang formulerede man direkte forældre-opdragelsesprogrammer for arbejderklassen, som man mente, manglede de nødvendige demokratiske opdragelsesmetoder. Meget af det kan bruges i dag i forhold til etniske minoritetsforældre, som vi taler så meget om, at vi næsten har glemmt, at der også er blage forældre, der kan have samme problemer," siger Laid Bouakaz.

For at illustrere sin pointe om parallellen afslutter han med et citat om arbejderklassens forældre fra et tidsskrift om opdragelse fra 1948. Og man må nok give ham ret, når han spørger, om ikke det lige så godt kunne være skrevet i går med adresse til etniske minoritetsforældre?

"Forældrene kritiseres ofte for, hvordan de opdrager deres børn. Man taler om slaphed og utilstrækkelige forældre, der vier deres børn for lidt tid og interesse.[...] Hjemmet er ikke, hvad det har været, og udgør ikke et fast holdepunkt i mange af de unges tilværelse, men forældrene har – ikke mindst i de seneste år – også udvist vilje til at lære mere om børneopdragelse" (1948).

*"Ja Godaw det var sjav, jeg er fremmed
Jeg flygted fra en verden af kaos og krig
Jeg kommer med min mærkelig sprog, min
mad og min kultur og et udseende du ikk kan li
Stur, stur næse. Busket øjenbryn. Papkasse
Knald i låget, svær at forstå
Hva ska lille land med kæmpe arbejdsløshed
krise, vold og hærværk, ikke til at tro
Det er altså min skuld
Ja, det er altså min skuld
Ja, det hele er hans skuld
åh, det hele er hans:
SKYLD!"*

Steffen Brandt, TV 2: Det er samfundets skyld

Universal Ghet2

Politikere og medier er hurtige til at tale om problemer, når det handler om marginaliserede unge i udsatte boligområder, men det går mere langsomt med at pege på handlemuligheder. Det er anledningen til, at DPU, AU er vært for konferencen Universal Ghet2, der sætter fokus på, hvordan man kan sikre at unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund får en uddannelse.

På konferencen vil bl.a. Line Lerche Mørck fortælle om sit aktuelle forskningsprojekt, Kulturcoach, der skal skabe særlige læringsmiljøer på produktionsskolerne, så de bliver bedre til at tiltrække og fastholde udsatte unge.

Konferencen finder sted d. 2. februar 2011 kl. 11-16.

Læs mere på www.dpu.dk/ghet2konference

LAI D BOUAKAZ

Lektor og ph.d. i pædagogik ved Malmö Högskola. Han er tidligere lærer og skoleleder og har særligt forsket i den flerkulturelle skole og etniske minoritetsforældre. Laid Bouakaz har på dansk netop udgivet bogen Skole-hjem samarbejde i den flerkulturelle skole på forlaget Viasystem.

LINE LERCHE MØRCK

Lektor, ph.d. ved Institut for Læring, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Hun forsker i marginaliserede unges læring og overskridelse af marginalisering inden for bl.a. erhvervsuddannelserne og sociale projekter.

www.dpu.dk/om/llm